

NICOLINE VAN DE BEEK

De tuinvrouw en de dood

*Dagboek van liefde en rouw,
inklinken en aanaarden*

Zelfs in de ouderwetse tuinderswinkel Chr. de Leeuw in Hagestein denk ik aan mijn lief. Ik sta voor het rek met zakjes zaad. De instructie: In maart binnen voorzaaien, of na half april ter plekke buiten. Op de zakjes staat al een indicatie over de aftakeling. Bloeit van maand vijf tot en met maand negen. Eénjarig. 'Dat is gek,' zei Ton een keer, 'dat je ieder jaar door je sterfdag heen leeft zonder te weten dat dat jouw datum is...' Ton van Kempen. Zaaïen in Heerlen. Na 20 jaar verspenen naar Maastricht. Veel voeding geven. Maak een mengsel van twee delen cultuur en één deel historie. Kan aarden in Utrecht, Amsterdam, Londen en New York. Doet het zelfs goed in Tokyo. Voor een langdurige bloei zet men de plant liefst naast een soortgenoot. Kruisbestuiving. Er ontstaat een feest van kleurrijke planten omheen. Bij ziekte niet te diep terugknippen. Bloei houdt de plant gaande. Tweeënzestigjarig.

NICOLINE VAN DE BEEK

De tuinvrouw en de dood

*Dagboek van liefde en rouw,
inklinken en aanaarden*

Uitgeverij Het ArchiefCollectief

De tuinvrouw en de dood

Ik heb een volkstuin, met alles wat er komt wonen als je grond omploegt, inzaait of beplant.

Er staan hoogstamfruitbomen met daarin notarisappels, Doyenne du Comice, sterappeltjes, boerenpruimen. De zwartebessenstruiken krijgen mijn meest liefdevolle blikken, maar ik hou ook van de frambozen, aardbeien, kwetsen.

Het ontwerp voor de inrichting van mijn volkstuin staat als een uitgelijnde droom op papier. Alsof een non met weet van kruidenperken die langs een latje getekend heeft. Geometrische vormen, met de kweeperboom als middelpunt. Daaromheen een grote cirkel. Een rond pad. Nog een cirkel daar weer omheen. Van daaruit vier schuine paadjes, elk naar een hoek van de tuin, een driehoekig perkje links en rechts daarvan. Buxusbollen bij het begin van de paadjes. Tientallen rozenstruiken in de cirkels. Zo begon ik.

‘Wil jij oogst of wil je een paradijs?’ vroeg een andere tuinder me.

Ik dacht even na. ‘Een paradijs.’

Zwijgend liep hij weg.

Er groeit ridderspoor, er wiebelt cosmea, er hangen pioenrozen zo groot als de kom van je hand. Venkelknollen, bieten en courgettes bewonen de kale grond van de groenteperken, bonen klimmen tegen een serie staken omhoog. Vanuit de hoge notenboom kwetteren vogeltjes. Er zwieren zwaluwen om m’n huisje, kikkers loeren in de sloot langs zij op sluipwespen. Een fazantenfamilie paradeert ’s ochtends vroeg over de paadjes door de tuin. Een rat vreet van m’n compost, een buurtkat schiet weg als hij me ziet.

Tegenover mijn tuin, met de sloot ertussen, ligt een groot weiland. Van april tot oktober staan daar paarden op, pubers

nog, de krachtmetingen zijn zichtbaar in harde schoppen en dwaze galop.

Til ik een aardewerken pot op dan zie ik een familie pissebedden. Zet ik een spade in de klei dan duikt er een regenworm weg.

Het is één grote leefgemeenschap.

Ik had daar ook een man. Die had ik uit het zuiden van het land gehaald. Goede kwaliteit. Hij was kunsthistoricus. Aan enkele hogescholen gaf hij kunst- en cultuurgeschiedenis. Hij zag overal schoonheid. Daarnaast was hij een man van verwondering, er viel zoveel bijzonders te ontdekken; muziek, theater, beeldende kunst, architectuur, literatuur, hij keek zijn ogen uit.

Hij heette Ton van Kempen.

Die man had ik dus ook op m'n landje.

Hij kwam niet om te tuinieren, daar had hij niets mee. Hij kwam om lekker de Volkskrant te lezen, of heel dikke boeken over Napoleon, Bauhaus of de Bourgeoisie. Daar vertelde hij dan over, terwijl ik met m'n handen in de aarde zat, of wat mieren van m'n been wapperde. Ik luisterde vaak maar met een half oor; zijn tedere stem, de zomerwind, de gierzwaluwen.

Toen, op een dag, bleek hij ziek te zijn. De oncoloog schreef Roundup voor in driewekelijkse infusen. In de gure maanden daaropvolgend maakte ik af en toe het plan om naar m'n landje te gaan en nodigde hem daarbij uit.

'Kom jij dan over een uur, dan zet ik de kachel aan in het huisje en kun jij lekker op een bedje liggen. Dan doen we de deur open ook al is het winter en dan hebben we een soort sanatorium.'

Als hij aankwam op z'n fiets was hij al moe. Hij liep naar het huisje, dook op dat bed en lag daar, prinsheerlijk in de zon.

Hij werd zieker en zieker.

Ik ging als het maar even kon naar m'n landje om te verwerken dat ons leven plots grote zorgen kende. Wat voltrok er zich, voor ons onzichtbaar, in zijn lijf? Vaak dacht ik: oei, ik zal

straks wel heel veel behoefte hebben om hier te komen, stel dat dit fout afloopt.

Het had iets te maken met het gegeven dat je twee rozenstruiken naast elkaar kunt zetten en ze allebei evenveel zorg kunt geven, en toch gaat die ene dood.

In een januarimaand is het gebeurd.

Ton stierf.

Die dag viel ik in het na-bestaan.

Iedere ochtend sindsdien loop ik rond zonsopgang over de dijk naar de volkstuin.

Ik zie slechts metaforen.

Koude grond.

Nachtschade die ik opliep.

Sterven in bed of in bedjes.

Zelfs in de ouderwetse tuinderswinkel Chr. de Leeuw in Hagestein denk ik aan mijn lief. Ik sta voor het rek met zakjes zaad. Ieder zakje houdt een enorme belofte in: een veld vol bloemen, een kelder vol bonen, stapels courgettes op het aanrecht.

Ik pak een zakje en draai het om. De instructie: In maart binnen voorzaaien, of na half april ter plekke buiten. Grond vochtig houden. Geef een plek in de zon. Afstand tot de volgende plant 40 cm. De eerste bloemknop uitknijpen.

Op de zakjes met zaad staat ook al een indicatie over de aftakeling. Bloeit van maand vijf tot en met maand negen. Eénjarig.

‘Dat is gek’, zei Ton een keer, ‘dat je ieder jaar door je sterfdag heen leeft zonder te weten dat dat jouw datum is...’

Ton van Kempen.

Zaaien in Heerlen.

Na 20 jaar verspenen naar Maastricht.

Veel voeding geven.

Maak een mengsel van twee delen cultuur en één deel historie.

Kan aarden in Utrecht, Amsterdam, Londen en New York.
Doet het zelfs goed in Tokyo.

Voor een langdurige bloei zet men de plant liefst naast een soortgenoot. Kruisbestuiving. Er ontstaat een feest van kleurrijke planten omheen.

Bij ziekte niet te diep terugknippen. Bloei houdt de plant gaande.

Tweeënzestigjarig.

Winter

*Waterkoud. Er zijn winterse buien voorspeld
voor vandaag. In de verte hoor ik ganzen, die
zich waarschijnlijk verzamelen voor een vluchtje,
een kleine tour over de rivier.*

Het begin

Het was de oude Van Haaren die me het volkstuinleven met de wonderlijke werkwoorden in trok: aanaarden, inklinken, afharden, verstelen, afschoffelen, verticuteren, mulchen. Daar beleefde ik zomaar een vriendschap die 60 jaar leeftijdsverschil onderspitte. Ik noemde hem al snel opa, wat duidde op respect; je moet het immers van het wortelgestel hebben. Hij was blij met mij, alsof ik het eerste sneeuwkllokje na een lange winter was. Opa Van Haaren, een sigarenmaker die tegen de negentig liep en nog steeds tuinierde op de strook langs de sportvelden van Culemborg '67.

Hij leerde me aardappels in eierdoosjes voor te kiemen, een plank op de klei te leggen bij het poten, onderscheid te maken tussen oude en jonge bramenstengels, nieuwe scheuten horizontaal op te binden. Hij leerde me tomaten te

In het huisje zit ijs op de ramen, de vroege zon schijnt er zachtgoud tegenaan, de ruit flonkert als diamant. Ik houd m'n winterjas ook binnen aan, het bouwsel is beslist niet tochtvrij. Ik kan hier en daar m'n vinger tussen deur en kozijn steken en via kieren mijn eigen tuin bespieden.

Paarden

Het stormt, de wind is koud.

Ik fladder over de dijk, de wind duwt me in de rug.
M'n fragiele paraplu klapt uit en weer in. Hol en weer bol.

Duizelig open ik het hangslotje en betreed ik het huisje.
Druipend sta ik in het oog van de storm. Ik kijk naar het weiland. Het is leeg, de paarden komen pas in april.

Vorig jaar ben ik eens naar m'n landje gegaan bij de voorbode van een enorme storm. Ik was benieuwd hoe het zou zijn om die vanuit het huisje over te zien trekken. Het zwaar-tepunt viel in de vroege middag.

De zeven paarden in de wei tegenover de volkstuinen waren bij elkaar gaan staan, de rug naar de wind. Ze stonden dicht bijeen maar niet tégen elkaar aan. De storm joeg hen over het lijf, maar niets aan hen bewoog. Geen hoofd dat boog, geen voet die even stampte, niets. Als ik een foto van hen had genomen om 13.00 uur, en nog één om 13.20 uur waren die hetzelfde geweest.

Ik keek aanvankelijk gefascineerd toe. Gaandeweg raakte ik echt onder de indruk. 'Dit wist ik niet,' zei ik zacht, 'dit wist ik echt niet.'

Ik tuur naar mezelf nu, daar, buiten, in het weiland.

Ik laat, als een paard in de storm, de rouw over me heen rollen. Ik ben ervoor klaar gaan staan, met m'n rug naar het geweld.

Dichtbij me staan Jojo en Pepijn. Ook zij laten het grote verhaal van verlies over zich heen komen. Zij zijn de paarden met het opgeheven hoofd, zij kijken de toekomst in. Ik ben

het dier dat naar de grond kijkt, haar hoeven ziet en denkt: daar niet doorheen zakken nu.

As

De helleborusplantjes bibberen in de wind. Regen spat aanhoudend tegen het huisje. De tuin lijkt nog grotendeels in afwachting. Toch heeft de kamperfoelie voor het raam al groene blaadjes. De metalen ton, waarin vorige week de oude bramentakken zijn verbrand, staat nat en leeg in het stookgat.

Op de jaarlijkse tuindersvergadering had ik gevraagd: 'Mag je eigenlijk je eigen afvalhout verstoken op je tuin?'

Er viel een stilte. De voorzitter boog zijn bovenlichaam over de notulen, leunde op het tafelblad en antwoordde: 'Nee. Officieel niet.'

'Je moet gewoon een ijzeren ton hebben,' zei Ad, gepensioneerd en fervent tuinder. 'Daar sla je onderaan een gat in, en dan zet je die ton half op een steen zodat er lucht bijkomt van onderen. Zo doe ik het.'

'Maar je moet opletten, want de politie kan een boete geven,' sprak een ander.

'Dan zet je er een tafeltje bij met een bord erop en zeg je dat je aan het barbecueën bent,' tipte een derde. De voorzitter ging langzaam weer rechtop zitten.

'Let op de wind,' waarschuwde Ad. 'Niet stoken als die naar de camping staat.'

'Doe het als er mist is,' sprak nu de voorzitter weer. 'Dan valt het minder op.'

Zo stookten vriend Peter en ik vorige week een flink vuur van wilgentakken, tot het zo heet was dat zelfs vers gesnoeide bramenstengels, het groeisap er nog in, verzengd werden. Het was een windstille, grijze dag.

Twee enorme afgezaagde koppen van wilgen werden in de ton verstookt, vervolgens grote stammen en bijeengebonden afvalhout, tientallen bramenplanten en een zwaar verwilderde rozenstruik, metershoog en met polsdikke stengels.

Voortdurend stond de ton vol met takken en hout, we bleven het vuur maar voeden.

De dag erna ging ik op Zorgvlied kijken naar Tons as in de 'buitenkast'. Het is wettelijk zo geregeld dat na een crematie de as nog een maand niet wordt vrijgegeven. Het tijdelijke blik met daarin de as was wel te bezoeken.

Zodoende liep ik op die kast af, met allemaal koekblikken erin, even groot en met namen erop. 7x20x25 cm per blik, zoiets. Ik werd er razend van. Daar past toch geen man van twee meter in! Met baar, met plank onder de baar, met doek, boek, papieren, bril...

Verderop stond het blik van John Halvemaan, de kok die vlak na Ton was overleden.

'Hoe schoon maken ze die oven?' vroeg ik aan m'n schoonbroer. 'Straks zit Ton ook nog een beetje bij die topkok in z'n blik.'

'Ieder mens heeft zelfs moleculen van Napoleon in z'n lichaam,' zei Willem mysterieus.

Ik wilde weg.

Ik wil over een paar weken een grotere urn en dan geloven dat alles van Ton daar in een andere vorm in zit.

De volgende dag keek ik op m'n landje in de vuurton. Een laagje as van zeven centimeter, hooguit.

Ze komt eraan! Ik zie het aan het groene waas over de struiken, aan de heldere bloemen van de forsythia. De treurwilgen lichten geel op.

De eerste takjes van de pruim gaan in bloei.

Er komt van alles naar buiten kijken.

Bibberstruikje

Waait er een koude, stevige wind dan zie ik sommige heesters een beetje in elkaar duiken, alsof ze klappertandend de teistering uitzitten en zich later wel weer zullen oprichten.

‘Mam, ik wil er niet bij zitten als jij het met anderen over papa gaat hebben,’ zegt Jojo. ‘Kun je me even waarschuwen voordat je zijn naam laat vallen?’ Het is geen groot ding voor me om dat af te spreken. Ze vindt het ook niet fijn om onverwacht beelden te zien van Ton, dus hang ik de foto’s die voor mij nu juist van belang zijn in mijn eigen ruimte, op zolder.

‘Ik heb geen gedachten,’ vertelt ze na een slechte nacht, ‘ik tril over mijn hele lichaam. Daardoor weet ik dat er iets groots aan de hand is. Ik kan alleen maar wachten tot het kalmer wordt.’

Vogelvrij

De geknotte wilgen staan als dikke kruidnagels in het weiland langs de sloot gestoken.

De storm is uitgeraasd, de vogels laten weer van zich horen. Een fazant schrijdt door mijn tuin. Ik zit bewegingloos aan m’n tafeltje. Hoelang duurt het eer hij mij ziet? Kleine vogeltjes hebben mij meteen in de gaten en vliegen snel weer weg, een wiegelend takje bovenin een boom als eindbeeld. De fazant verstart, weet ik. Pas daarna moet hij met dat dikke lijf gaan rennen, totdat hij een startbaan van een paar meter heeft en dan met veel kabaal en gedoe kan opstijgen.

Ik stond laatst als een fazant in de Albert Heijn. M’n eerste keer boodschappen doen na Tons overlijden. De groenteafdeling. Tl-licht boven kistjes, een zakjessysteem, fruit met stickers. Ik stond een beetje verbouwereerd te kijken. Ik kwam van ver.

Een vrouw, een meter of vier bij me vandaan, herkende me en ook zij verstarde even.

Twee fazanten.

Oh nee, dacht ik, nu komt het.

‘Ja...’ zei ze slepend, ze keek heel ernstig, ‘nú ga ik het doen...’ Ze zette een stap. ‘Nu ga ik het zeggen...’ Ze kwam nog wat dichterbij, haar gezicht drukte afkeer uit. Ik zette één been achteruit. De scène kon zo in een horrorfilm. Ik klem tegen de zwarte kratjes met Conférence-peren en zij die steeds dreigend een stap vooruit zette. Uiteindelijk stond ze tegenover me, pakte m’n onderarm vast en zei met nadruk op alle lettergrepen: ‘Ge-con-do-leerd...’

Het liefst had ik een startbaan gezocht en was ik luid kakekend opgestegen, het toegangshekje over, rechtsaf de Albert Heijn uit, over het parkeerterrein, weg. Maar het is hier maar een klein stadje en je bent al snel die vreemde vogel. Ik had geen tekst. Ik wurmde me onhandig uit de situatie. Ze draaide haar karretje en ging verder met haar boodschappen.

Condoleren, dacht ik, ik ga dit het komende jaar voortdurend meemaken. Het is een vreselijk woord, de klank ervan is hard. Ik duwde me weer af van de kratjes fruit. In mijn hoofd zocht ik een vertaling. Gefeliciteerd bevat het woord feliz, geluk, je wenst geluk. Gecondoleerd zou dan kunnen zijn: ‘Con dolore, ik groet je met verdriet.’

Langzaam kwam ik weer in beweging en keek ik om me heen. De andere fazant schreed inmiddels langs de olijfoliën. Als iemand dat letterlijk zou zeggen: ‘Ik groet je met verdriet,’ wat zou dat ontroerend zijn.

*Links van me, beneden in de uiterwaarden, ligt een grote plas. In die plas staat riet, maar het is verdroogd, het is heel licht beige met mooie pluimen, heel droog. Daarachter schietwilgen met enorme takken. Alles in spiegeling.
Veel vogeltjes.*

Drijfhoutje

Er staat deze dagen zoveel wind dat de sloot stroming lijkt te hebben. Voor het eerst zie ik golfjes van de stadskant van het volkstuintencomplex richting het veld achter mij. Heel langzaam drijft er een oude emmer, zwevend onder de oppervlakte voorbij. Er volgt nog meer, stukken hout, oud riet, een tak van een geknotte wilg, een afgebroken stuk golfplaat.

Ik probeer me te voegen in het leven na het verlies. Dit is wat het is. Dit is wat het leven me nu geeft. Of vraagt. Ik probeer mee te bewegen. Te ondergaan.

Niet langer de geliefde. De nacht is leeg.

Niet langer de vrouw van, maar de weduwe. Ik raap brieven met 'erven A.E.M. van Kempen' van de deurmat.

Niet meer z'n gespreksgenote, onze gedachten delend, een koers bepalend voor de dag. Weg zijn de woordgrappen, de associaties, onze herinneringen, onze bonte verhalen.

Niet langer de zorgende.

Niet langer de levensmaat, geobserveerd met zachtheid, bron van een lach, schat in zijn handen.

Wie ben ik nog? Er is een harde wind opgestoken, vanuit een ongewone hoek.

Ik drijf nu als een tak op de stroming weg, ik heb geen houvast.

Witte wieven zweven onderlangs de dijk, er hangen dunne slierten nevel verderop bij de rivier. Het is alsof ik door mijn hersenlandschap loop. Al die bochten, de zijstraatjes, het mistige, de vertraging.

Tomatenplantjes

In de zonnigste ruimte van ons huis, het winkeltje aan de straatkant, staat een kweekbakje met tomatenplantjes. Zaailingen nog. Een woord dat de teerheid mooi weergeeft. Zaailing. Leerling. Beginneling.

De fragiele steeltjes hebben twee puntblaadjes. Aan het eind van iedere middag neigen zij met hun kopjes naar de zon, beter gezegd: naar de richting waarin de zon verdwenen is. Dan draai ik hen, in hun bakje, met de kopjes huiswaarts gericht, zodat zij de volgende dag weer met rechte rug komen te staan. Maar ook dan, dat weet ik al, is hun hals aan het eind van de middag licht gebogen en hangt dat topje met blaadjes naar het westen.

‘Rouw verloopt helemaal niet in fases,’ vertelt vriendin Lous. ‘Vroeger zei men dat. Alsof ieder mens die fases chronologisch zou doorlopen en dat het op een dag af zou zijn, dat je het verlies dan verwerkt zou hebben.’

Ik denk: is dat goed of niet? Ik wil hier op een dag wel doorheen zijn. Maar laat ik dit ooit los? Laat het mij los?

Lous vervolgt: ‘Een spreker vertelde op een symposium, dat iemand die rouwt eigenlijk steeds wisselt: enerzijds probeert hij of zij het leven weer op te pakken, weer mee te doen in het dagelijkse bestaan, anderzijds valt iemand weer in dat gemis, in het besef daarvan. Dat wisselt elkaar voortdurend af.’

Maandag had ik een heel moeizame dag. Dinsdagochtend dacht ik: het gaat goed, ik ben wat lichter, zou ik er doorheen zijn? Dinsdagmiddag ging ik weer onderuit.

Dat tomatenplantje. Dat steeds maar weer het koppie neigt naar de richting waarin de zon verdwenen is.

Vrienden keren mijn bakje om. Laten me huiswaarts kijken, laten me mijn rug rechten. Ze omhelzen me bij het afscheid, zien me staan met fiere rug en zijn blij dat ze iets voor me konden doen. Als ze wegfietsen sta ik nog eventjes recht.

En dan roept het verlies weer.

Weet je lief

Weet je, lief,
dat jij de aangewezen persoon
zou zijn
om even tegenaan te liggen
om te droeven
hoe erg
ik je mis?

Zomer

*De wangen van de dijk zijn een wandtapijt dat
vierwekelijks geschoren wordt en dan weer teruggroeit
tot een heerlijke, dikke laag groen vol met kleuren en
spikkeltjes van bloemen.*

Geur

Half juni. Open tuinen in de Betuwe. Ik struinde langs perken en schuren. Na dagen regen was de zon doorgebroken. Iedere plant had zich ingedronken en stond er nu stevig en voldaan bij.

Ik zag overal rozen. Klimrozen tegen muren en schuttingen, ramblerrozen die een boom beklommen, rozen langs regenpijpen, opgebonden, overhangend, in potten, langs pergola's, in borders. M'n neus had al doende veel werk, want dat kan ik niet laten, ik moet toch weten of een roos ruikt en hoe sterk de geur is.

Er zaten fantastische geuren tussen.

Maar 's avonds kwam ik thuis en ik kon er geen één van oproepen. Kon je een geur maar in je jaszak stoppen en met je

meenemen. Dan kon je af en toe je hand erin steken en je de tuin weer herinneren.

Nee. Met deze rozen en hun geur ging dat niet.

En met Ton ook niet. Toen ik na zijn sterven terugkwam uit het ziekenhuis, heb ik het koffertje met zijn kleren geleegd in de wasmachine. Toen alles rook naar wasmiddel rende ik naar boven. Echter, in zijn kast lagen ook alleen gewassen kleren. Ik stond verbijsterd stil. Had ik alle sporen gewist? Ik besnuffelde zijn broeken, wollen truien, een colbertje, sjaals. Ja, vaag, iets van zijn parfum, maar hijzelf...nee.

Ook de herinneringen aan zijn blik, zijn stem, zijn liefde zijn zo vluchtig als die van de geur van een roos. Ik weet dat ze heel bijzonder waren, dat ik er gelukkig van werd, maar hoe dat er precies uitzag of klonk, het ontglipt me. Spijt natuurlijk, dat ik niet nog nadrukkelijker heb gekeken, me alles heb ingeprent, maar al sta je een uur te inhaleren boven een roos, nog steeds weet je 's avonds niet hoe die dan rook.

*Er zijn van die heerlijke zomerse tinten vanochtend.
Waar het niet gemaaid is in de uiterwaarden is er heel
hoog wuivend gras, wat zo verkleurd is door de zon, zo
gebleekt, dat het een dikke golvende laag is, bijna een
wollige rivier. Verderop een streepje van het blauwe
water. De weide met Engels raaigras is wel gemaaid
en is daardoor fantastisch heldergroen gebleven. Daar
steekt dat grijsgroene van de wilgen, de Nederlandse
olijvenkleur, stemmig bij af.*

Vlierbloesem

‘Verandert rouw door de tijd?’

Ik loop naast Andy, vader van een verloren zoon.

‘Verandert het...’ Hij proeft de vraag. Ik zie alleen het schelpenschaafsel onder onze voeten, we lopen door een aangelegd stuk natuur in Londen.

In een uitzending van Zomergasten vertelde Maxim Februari dat hij, na 25 jaar samen met haar te zijn geweest, zijn vriendin heeft verloren. Er ging een ziekbed aan haar sterven vooraf. 'Als je zo ver meegelopen bent naar de poort van het dodenrijk, duurt het ook lang om weer terug te komen in de wereld,' zei Maxim.

Ik kijk nog knipperend tegen het licht in naar de wereld waar ik vroeger zo speels in thuis was. Achter mij een reis uit de duisternis, steeds dieper de kelders van ziekenhuizen in naar CT-ruimtes, steeds meer wachtruimtes zonder ramen. Steeds meer nachten waarin ik naar de vage contouren van de kamer om me heen keek, waarin ik luisterde naar de adembeweging van mijn lief, me voorstellend dat die gestopt zou zijn.

Zoveel zorgen hebben we gehad, onderhuids. We gingen zo dapper door.

Waar kom ik toch vandaan gelopen?

Een omgekeerde Orpheus. Ik, Euridyce, die wegloopt van haar zanger.

Ik mag zelfs omdraaien zoveel ik wil en kijken, het zal niet leiden tot zijn terugkomst. Ik mag slenteren, leunen tegen koude rotsen, ik mag aarzelen om het licht weer in te stappen. Ik mag zijn naam roepen, ik mag me beklagen, maar er klinkt geen stem die daar iets op antwoordt. Ik leef niet in een mythe.

Dan, het is zomer, bevind ik me in de poort naar het leven.

Het bos is groen en weelderig. Het gras is hoog. Vrolijk en levendig klinken stemmen van mensen. Het licht is fel.

Ik ga zitten en kijk.

Dit leven was er ook toen wij door ziekenhuizen zwierven. We hebben een parallel leven geleid. Ik wist dat dit leven er toen was, maar ik nam er niet langer aan deel. Zelfs als ik me tussen deze zelfde mensen bevond, was het licht versluierd door de zorgen in mijn gedachten. Nu ligt die spanning achter me en zit ik in het volle licht.

Het is onwennig.

Er bloeien rozen, de Catalpabomen zijn prachtig vol, er is zoveel levendigheid. Ik hoor kinderstemmen verderop.

Het plezier is me nog zo vreemd. Er is een lijn van mijn rug naar achteren.

Er is dat weten van die wereld waar ik doorheen reisde. Er liggen nu mensen aan de chemo, er worden longpuncties gedaan, onverdoofd, er staan zoveel mensen in de overlevingsstand.

Hoe verder te lopen nu?

Alsof ik Ton verraad. Weg te gaan van de poort.

Ik kan het nog niet.

Ik zit en kijk.

‘Op een dag ben je er weer,’ zei Maxim Februari.

Dat is nog niet deze dag, weet ik. Ik wacht en beschouw.

*De zwarte bessen zijn geplukt en verwerkt tot jam en crème de cassis. De struiken heb ik toch maar gesnoeid. Juffertje in het groen heeft de mooiste bolle zaaddozen met sprietjes.
Bonen cirkelen om de staken heen omhoog.*

Dodenrijk II

Op de heenweg, mee naar de poort van het dodenrijk, liep ik er als naaste, en deden we allerlei aangrijpende indrukken op.

Op de terugweg loop ik er als rouwende, en nu pas kan ik de impact toelaten die al die indrukken op me hebben gehad.

Het is zaterdagmiddag. Ik zit buiten op het gras van m'n tuin. Er waait een zachte wind, er cirkelen vogels boven het weiland tegenover. Onder de kweeappelboom liggen tientallen gele kweeën te wachten om opgeraapt te worden. In de verte klinkt een maaier.

Thuisduif

Teruglopend van de volkstuin zag ik een duif laag over de dijk vliegen. Hij stevende af op een grote wilg en verdween zonder te remmen tussen de takken.

Zo, dacht ik, die komt thuis. Daar zal een nest zijn, met eieren misschien, met een vrouwtje of een mannetje, daar ben je waar je wezen wilt. Die zit nu stoer zijn veren te herschikken, want hij zal toch wat verfomfaaid zijn geraakt door die bladeren.

Ach, dat is misschien wel wat ik het liefst zou willen. In vliegende vaart naar huis, binnenstormen, thuis zijn.

Urn

Mijn lief is een slangenmens, Houdini. Ik kniel 's avonds neer bij een kleine, ronde pot, die ik onder een doek heb gedaan, want het is een lelijke pot. Biologisch afbreekbaar. Dat je dan in een moment van verstandsverbijstering denkt: toch ook belangrijk dat hij biologisch afbreekbaar is...

Nu staat hij boven op zolder, mooie doek eroverheen, in een hoekje met allemaal paraferalia: foto's, z'n laatste schilderspalet, een schilderij dat hij heeft gemaakt, blauwe bloembladjes, een zacht schijnende lamp.

's Avonds kniel ik -dat vind ik fijn, dat is niet een moeten- en ga ik een beetje vertellen over de dag. Ik zeg ook vaak: 'Wat hadden wij het goed hè? Wat ben jij een leuke man! Jemig, wat ben jij leuk.'

Schone kunst 1997

Een ongemakkelijk moment in een museum.

‘Uhm, Ton? Je hebt het wel verteld, maar ik heb het niet goed onthouden. Hoe zat het nou, dat de fotografie de beeldende kunst beïnvloedde?’

‘Oh, niets leuker voor een kunsthistoricus dan getrouwd te zijn met een vrouw die zijn verhalen niet onthoudt. Kan ik het lekker nog een keer vertellen!’

Beer Jo

Gezellig zit ik tegen beer Jo aangeleund in het parkje in Maastricht. De beer is van brons, gemaakt door kunstenaar Michel Huisman. Hij zit als een oude man op een bank, zijn voorpoot is een mensenhand. Verderop ligt in de oude berenkuil een beeld van een giraffe, met bij zijn hoofd een meisje in een stoffen jurkje dat haar hand op zijn hoofd heeft gelegd. Als kinderen het draaimolentje vlakbij doen wervelen, aait het meisje de giraffe. Twaalf kleinere bronzen beelden van uitgestorven dieren kijken toe.

Moedeloos buigt beer Jo voorover, de hand leunt op de bank. Hij is de laatste beer die in de berenkuil van Maastricht heeft geleefd. Diepe gedachten kwellen hem, maar ik schurk tegen dat sterke lijf en probeer het gemoedelijk te maken met zijn tweeën. Het bankje staat op een heuveltje, we overzien de boel.

Zal ik nou ooit in mijn leven nog iemand vinden, vraag ik me af, met wie ik bevriend zal raken zoals in een relatie?

Ton fluistert me van binnenuit in mijn oor: ‘Neem hem dan mee naar beer Jo, als hij dit begrijpt dan heb je er een goede aan.’

*De pastinaken worden bronskleurig, de scherm-
bloemen zijn gevuld met dikke zaadjes. Het vinger-
hoedskruid heeft al verdroogde toortsen. Reigersbek is
zo mooi felrood tussen de andere planten.*

Spiraal

Ik sta bij de bonen te kijken.

Ik heb staken gezet, zoals echte tuinders dat doen. Oude wilgentenen, verhard nu, in twee rijen tegenover elkaar, ze leunen naar elkaar toe. Bovenaan heb ik ze zover geduwd dat ze elkaar passeren en een wig vormen. Daarin heb ik een laatste stok gelegd en de constructie met ruw touw verstevigd.

Nu kijk ik naar de bonen. Ze spiralen zich een weg omhoog langs de staken. Ze hebben fragiele sprietjes, tendere steeltjes, een soort handjes, die tasten in de lucht, op zoek naar houvast. Verkennertjes. Je zou bijna denken dat aan het eind van die sprietjes twee oogjes moeten zitten, maar het is echt tasten wat ze doen. En tasten is zonder ogen.

Ik spiraal bij Ton vandaan. Ik kom nog weer eens te denken over hetzelfde, maar ik ben alweer een stukje verder van het moment van zijn sterven. Ik draai rondjes in mijn gedachten, maar de rondjes zijn niet gesloten. Het komt weer voorbij, maar ik ben verderop in de tijd.

Het is tasten, wat ik aan het doen ben. Welke kant zal ik opgroeien? Zal ik een opleiding gaan doen? Wil ik het huis veranderen?

In de ruimte die zo onbekend groot om me heen is, tast ik naar mijn staak.

*De marjoraan bloeit mooi paars, persicaria staat op
hoge steeltjes, slangenkruid wijst met pronte, paarse
punten naar de zomerhemel. De populieren staan dik in
het donkergroene blad te ritselen, berenklaauw begint te
bloeien, overal in de struiken tsjirpen vogeltjes.*

Waar ik de hele wereld

Waar ik de hele wereld
met jou
aankon
vind ik
één huis, één leven
nu al veel

Werpzaadjes

De twee vriendinnen zijn vertrokken, na weer een verrukkelijke vijfdaagse met elkaar.

Ze helpen me de toekomst in. Er ligt een lijn van nu naar over enkele weken. Dan zoek ik hen weer op, ga ik helpen broodbakken voor de klanten, gaan we weer even varen met de kano of het ploffertje.

Ik word bijna getorpedeerd, de toekomst in. Ik heb een springbalsemien die zijn zaadjes zo werpt. Hup, door de lucht, daar op die tussenplek, groeien maar!

Roodborstje

Na opnieuw een week klussen met Janneke en Darna is een andere klus, het gereedschapshok, af. Er is een deur gekomen die heel oud lijkt, maar door hen zelf gemaakt is. Ik heb Darna lachend bezig gezien met een bijl, bij gebrek aan een beitel. Het is verschrikkelijk nat buiten, modderig, we glijden werkelijk weg in de modder. Het regent nog steeds. En dan hipt er een roodborstje. Met hoge sprongetjes komt het naar het schuurtje en beweegt daar het koppie alsof het alles bekijkt. In die blubber. Ik denk: hee, een roodborstje, wat leuk dat-ie er is. Ik raap nog een paar walnoten, ik ga het huisje in waar ik verder ga met het inruimen van de kast, Jacques Brel zingt voor het eerst op het Bakelbos. Als ik later met Janneke en

Darna met een kop thee binnen zit is het roodborstje precies in de deuropening te zien, buiten op een rand modder.

's Avonds zeg ik tegen de urn: 'Hee roodborstje, volgens mij was je even bij ons en heb je ons gezien.'

De nachten

De nachten zijn van rouw gemaakt.

Van slaap die een ondertoon heeft.

Van klokslag drie uur wakker worden en weten dat ik uren wakker zal zijn.

Van bijna om me heen willen slaan, in de bedstee. Ik zou me bezeren aan alle wanden.

Ik wil, hoe mooi de plek ook is, eruit!

Ik wil vier meter verderop, dit bed gedraaid en twee keer zo breed. En ik wil die man erin, die ene.

O, hoe ik nietsvermoedend op de lakens heb gelegen, een been over hem heen. Hoe we de liefde en het leven meenden te bezitten, hoe we er recht op leken te hebben.

Dat het te leen was, voor een aantal jaren.

*In de weide tegenover zie ik hoog opgeschoten
brandnetels, paarse kattenstaarten, bronsverdroogde
zuring, witte bloemschermen van valeriaan. De
paarden hebben ogen vol vliegen.*

Inhoud

- Aarzelings 215
Adembeweging 114
Afscheid nemen en
 sterven 225
Afspraak 53
Als de tuinman sterft 59
Ander mens 199
Anish Kapoor 148
Antoinette 205
As 21
Asbestemming 233
Bakkersgesprek 206
Beer Jo 156
Bespiegeling 144
Betekenisloos 76
Bibberstruikje 23
Blootje 211
Brief aan de vrienden 164
Briefjes 120
Bril 54
Broos 163
Composthoop 170
Composthoop II 171
Cornelia 34
Cornelia II 55
Cornelia III 165
Cornelia IV 203
Cornelia V 223
Crodino 149
Dat is 'm in ieder geval
 niet 1990 64
De aangevretene 83
De akker ligt open 97
De eerste brief 1990 153
De herberg 32
De nachten 195
De oude Van
 Ommen 1982 185
De ovenist 198
De oversteek 14
De prijsduif 227
De schors 209
De tuinman en de dood 231
De tuinvrouw en de dood 5
De tweede stem 27
De vaagheid van
 herinneringen 43
De wond 114
De zwevende reiger 117
Dodenrijk 91
Dodenrijk II 93
Doedelzak 138
Donderbui 68
Drijfhoutje 25
Duif 37
Een groots bericht 218
Een half jaar 80
Een hand over de
 zaailingen 28
Een laatste blik 79
Een nieuwe laag 123
Een spoor 105
Eerst lezen, dan genezen 231
Eikenprocessierups 85
Emmer 45
Fragmenten 223
Française 202
Ganzen 133
Gaston 177
Gebogen 169
Geen woorden 229
Geluk 151

Genadeloze spiegeling 205
 Getekend 121
 Geur 60
 Gierzwaluwen 85
 Glyndebourne 1992 190
 Godenkinderen 154
 Grasmaaier vastgelopen 135
 Groeikracht 122
 Helderheid 107
 Herinnering 230
 Het begin 8
 Het huisje 18
 Het tomatenkasje 36
 His Masters Voice 175
 Honda grasmaaier 66
 Hortus 70
 Ikebana 1983 172
 Ik leg twee geliefden
 neer 203
 Inklinken en aanaarden 218
 Inktspatten op het
 raam 2016 98
 Inneren 212
 Intens afwezig 176
 Jaarringen 132
 Jane Goodall 220
 Kip 100
 Koffiejuffrouw gezocht 102
 Kut met peren 2014 69
 Kweeperen 157
 Lamentaties 133
 Lavendel gekleefd 77
 Loodgrijs 150
 Loved and lost 104
 Luchtletters 201
 Mexico 1990 136
 Miereneitjes 96
 My man has gone 89
 Nachtgedachte 196
 Nachtvorstochtend 202
 Na een tijd 155
 Natuur is chaos 91
 Nederig 87
 New York 1993 141
 Niet kwijtraken 84
 Nieuwe kamer 203
 Nog niet 178
 Nu 48
 Ochtendblauw 221
 Olifant in het Rijks 1995 50
 Omgekeerde
 kraamtijd 2018 215
 Onbemind 222
 Onderhuids 208
 Onvoorbereid 112
 Onzichtbare
 touwtjes 2004 108
 Ooievaar 41
 Opening tweede jaar 161
 Op schema 168
 Orkaan 98
 Over sterven in bed of in
 bedjes 197
 Paarden 20
 Pioenen 216
 Plasje 202
 Populieren 95
 Redelijkerwijs 140
 Remember me 1991 179
 Rituele dans 2014 54
 Roodborstje 194
 San Francisco 2014 106

Schaduw 82
 Schone kunst 1997 156
 Schone Kunst II 216
 Schreeuw 167
 Sneeuwtroost 12
 Spiraal 193
 Sprinkhaan 126
 Tak slepen 128
 Terugkomdagen 84
 Te slim af 211
 Teunisbloem 71
 Thuis 222
 Thuisduif 116
 Tijd voor een
 verhaal 1991 183
 Toegangspaadjes 109
 Tomatenplantjes 26
 Ton Quichotte 159
 Topsy Turvy® 56
 Touwtjes 73
 Tulp 40
 Tussenstand 167
 Tussen twee slokken thee 183
 Twee vriendinnen 187
 Uitplanten 42
 Urn 116
 Vanuit de Hemel 124
 Verandering 122
 Verbleekt 31
 Verdwenen 214
 Vergankelijkheid 129
 Verloren jaren 162
 Verre reis 53
 Versiering 19
 Verspeend 39
 Vieve vete vis 1991 146
 Vleugelslag 94
 Vlierbloesem 61
 Voeding 55
 Vogelvrij 23
 Volkstuincomplex
 Bakelbos 17
 Vorst aan de grond 131
 Waar ik de hele wereld 194
 Walnoten 110
 Wat ik het meeste mis... 189
 Weerbestendig 214
 Weet je lief 60
 Werk in uitvoering 75
 Werpzaadjes 194
 Wilg 27
 Windstil 101
 Wintergedachten 158
 Zee 162
 Zeventig dagen 30
 Zoek 212
 Zomerochtend-idylle 182
 Zou dat... 124
 Zulke kinderen 2015 118
 Zwaluw 10
 Dankwoord 241
 Theatervoorstelling 242
 Colofon 244

Eerder verschenen

Van Nicoline van de Beek verscheen eerder bij
Het ArchiefCollectief:

Madame Manet

Muziek en Kunst in het Parijs van de Impressionisten

2014

geschreven samen met Ton van Kempen

Colofon

© 2025 Nicoline van de Beek

ISBN 978 90 823 0738 2

NUR 749

Eerste druk juni 2025

Redactionele zorg Jaap de Jong, Laetitia Smit, Judith van der Stelt en
Hester van Hasselt

Illustraties omslag en schutbladen Johanneke van Kempen

Foto auteur Liesbeth Verberk

Grafische vormgeving Studio Bassa, Culemborg

Druk- en bindwerk Boereboom Grafische Bedrijven bv

Papier Muncken Print Pure

Tekstletter Collis Roman/Italic, Christoph Noordzij

Uitgeverij Het ArchiefCollectief

Havendijk 15

4101 AA Culemborg

The Netherlands

* 0031 (0)6-2555 6070

www.nicolinevandebeek.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk,
fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van de uitgever.

Nicoline van de Beek (1962) is theatermaakster en auteur.

Ze schrijft en speelt voorstellingen waarmee ze rondreist door Nederland en België. Ook van *De tuinvrouw en de dood* is er een theatervoorstelling gemaakt.

Ze won het Solo-festival met een mimevoorstelling. Speelde die vervolgens in Parijs, Avignon, Gent en op vele festivals in Nederland.

In 2014 schreef ze, samen met Ton van Kempen, het boek *Madame Manet, Muziek en Kunst in het Parijs van de Impressionisten*.

In 2017 won ze de NPO2-Schrijfwedstrijd.

www.nicolinevandebeek.nl

Hoe woorden te geven aan rouw?

Een vrouw valt na het sterven van haar grote liefde in het na-bestaan. Iedere ochtend loopt zij in de schemering over de dijk naar haar volkstuintje op het Bakelbos. Tussen fruitbomen en groenteperken schrijft ze over haar lief.

Over koude grond, sneeuwtroost en zaailingen. Over sterven in bed of in bedjes. Over nachtschade, zomersnoei en groeischeuten. Terwijl de seizoenen elkaar opvolgen volgt ze zichzelf door de seizoenen van de rouw. Een zachtmoedig verslag waarin kostbare herinneringen uiteindelijk thuiskomen.

9 789082 307382 >